

مراسم خاص شاگردان مداح معروف در خانه وقفی

عزاداری به شیوه پاپوش دوزها

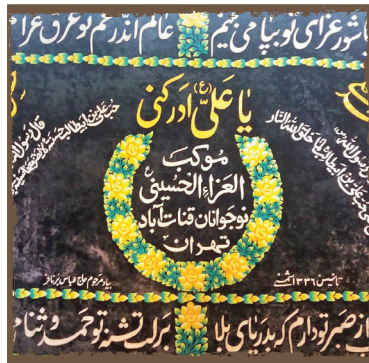

■ موضوع: حسینیه کفاش‌ها
 ■ ویژگی: بانی سبک متفاوت توزیع غذاهای نذری

حسینیه و تکیه کفاش‌ها در گذر مستوفی محله سنگلج چند سال در قالب روضه‌های سیار خانگی فعالیت داشت. ماجرا از این قرار بود که یک عده کفاش تصمیم می‌گیرند برای نشان دادن ارادت‌شان به ائمه هرچند شب یک‌بار به مناسبت‌های مختلف (از عزاداری ماه محرم و صفر برای امام حسین (ع) و پیامبر (ص) گرفته تا جشن‌ها و شادی‌های مذهبی) کنار هم جمع شوند. در ابتدای کار امکان تهیه جا و مکان ثابت برای اهل هیئت میسر نبود. به همین دلیل تصمیم گرفتند از خانه‌های خودشان به عنوان محل برگزاری مراسم استفاده کنند؛ به این ترتیب در هر مناسبت یک نفر، بانی برپایی مراسم می‌شد. این ماجرا ادامه داشت تا اینکه به همت خیران و بزرگان جمع، در گذر مستوفی خانه‌ای قدیمی برای راهاندازی حسینیه‌ای سوی صنف کفاشان خریداری و تبدیل به مکانی برای عزاداری همین صنف شد. حمیدرضا نارنجی‌نژاد، تهران‌پژوه درباره ماجرای خرید و ساخت حسینیه کفاش‌ها می‌گوید: «سال ۱۳۳۲ شمسی عده‌ای از خیران و اهل هیئت به همت حاج قاسم یساری، خانه‌ای قدیمی در محله سنگلج می‌خرند به این نیت که برنامه‌های عزاداری و مناسبتی هیئت سر و سامان و نظم بیشتری بگیرد. باین کار افراد بیشتری فرصت حضور در مراسم عزاداری را پیدا می‌کردند و از طرفی ثابت بودن مسکن برای اهل هیئت هم فرصتی بود تا برنامه‌های متنوع‌تر و بیشتری اجرا کنند و از محضر استادان دینی، علما و شاعران بیشتری هم بهره‌مند شوند. این خانه قدیمی سال ۱۳۶۰ بازسازی و بنای جدیدی کاملاً به شکل حسینیه ساخته می‌شود؛ از بنیان ساخت و خیران این حسینیه می‌توان از حاج حسن حقیقت مهر، حاج آقا افجه‌ای‌فر و حاج آقا شیعه نام برد.»

نارنجی‌نژاد در بخش دیگر صحبت‌هایش از رسم جالب توزیع غذای نذری با یک تکه نان در این حسینیه قدیمی یاد می‌کند: «در این حسینیه زمان توزیع غذا در مناسبت‌ها اغلب یک تکه نان در داخل ظرف غذا که معمولاً سینی‌های چهار یا پنج نفره است قرار می‌دهند و میان اهل هیئت و عزاداران پخش می‌کنند؛ جالب اینکه بعد از حسینیه کفاش‌ها، این رسم در سایر تکیه‌های سنگلج هم اجرا شد.»

یکی دیگر از رسم‌های جالب در این تکیه شکل‌گیری دسته عزاداری دومی با عنوان هیئت صنف شاگردان است که در ایام محرم سر پاچنار شروع به عزاداری می‌کنند و سایر هیئت‌ها هم از داخل کوچه میرا، مکان فعلی حسینیه، عزاداری را شروع می‌کنند و بعد به هم ملحق می‌شوند. مرحوم حاج احمد صالح مداح، حاج مهدی خرازی شاعر، حاج حسین بهاری و حاج اسماعیل چاووش از مداحان و چهره‌های معروف تکیه کفاش‌ها بودند.

مخصوص قنات‌آباد در هر دو حسینیه پابرجاست. مداحان سرشناسی مثل حاج علی بهاری، حاج حسن دولابی و حاج احمد شمشیری در این هیئت مداحی کرده‌اند و به سنت عزاداری مخصوص در این هیئت پایبند بوده‌اند. طبق سنتی که چند دهه از آن گذشته، در شب‌های عزاداری ۳ دسته سینه‌زنی تشکیل می‌شود؛ به‌طور مثال، اگر شب شهادت موسی این جعفر (ع) باشد، همه عزاداران دور هم می‌نشینند و سینه می‌زنند. بعد هم روضه کوتاهی خوانده می‌شود و جمعیت روی پا می‌ایستند و شور می‌گیرند. دسته دوم به همین ترتیب برای حضرت ابوالفضل (ع) عزاداری می‌کنند و دسته سوم دعای فرج را برای ظهور امام زمان (عج) می‌خوانند. این سنتی است که از حاج اکبر ناظم به یادگار مانده و برای همین نام حسینیه را یادگار حاج اکبر ناظم گذاشته‌اند.

سخنران در این هیئت منبر داشتند. بعد از راه‌اندازی هیئت نوجوانان قنات‌آباد، حاج قاسم قنات‌آبادی که از شاگردان حاج اکبر بود، مسئولیت میانداوری و نظم دادن به هیئت را بر عهده گرفت و بنیان دیگری برای ساخت حسینیه آستین‌ها را بالا زدند. علیرضا زمانی درباره ماجرای ساخت دومین حسینیه در بازار چه قنات‌آباد می‌گوید: «وقتی بچه‌های هیئت نوجوانان قنات‌آباد تصمیم گرفتند حسینیه بسازند، یکی از اهالی محله، خانه قدیمی‌اش را برای این کار وقف کرد و بنیان اصلی به اتفاق اهالی آن را بازسازی کردند. این خانه قاجاری که ابتدای بازار چه قنات‌آباد قدیم و کوچه شاه حسینیه فعلی قرار دارد در ابتدای دهه ۷۰ بازسازی شد و نام یادگار حاج اکبر ناظم را روی آن گذاشتند.»

هیئت نوجوانان از دهه ۶۰ راه خودش را از هیئت نوباوگان جدا کرد، اما سنت عزاداری و سینه‌زنی

■ موضوع: حسینیه یادگار حاج اکبر ناظم
 ■ ویژگی: ساخت حسینیه توسط فرزندان بنیان‌نخستین هیئت قنات‌آباد

بعد از آنکه حاج اکبر ناظم، میانداور هیئت نوباوگان قنات‌آباد با دنیای فانی وداع کرد، گروهی از بچه‌های محله تصمیم گرفتند برای زنده نگه داشتن یاد و نام میانداور قدیمی سنگلج، هیئتی برپا کنند. علیرضا زمانی، تهران‌پژوه درباره تاریخچه هیئت نوجوانان قنات‌آباد می‌گوید: «تاسیس هیئت نوجوانان قنات‌آباد، ماجرای جالبی دارد. در گذشت حاج اکبر، فرزندان نسلی که هیئت نوباوگان را تاسیس کرده بودند تصمیم گرفتند هیئت دیگری تاسیس کنند و به این ترتیب هیئت نوجوانان قنات‌آباد در سنگلج متولد شد. هیئت نوجوانان قنات‌آباد در سال ۱۳۶۴ تاسیس شد و بسیاری از افراد مشهور به‌عنوان مداح و

یادگار دوبرادر

■ موضوع: حسینیه جان‌نثاران حسینی
 ■ ویژگی: محل عزاداری بازاری‌ها و صنف بزازها

تاسیس هیئت صنف بزاز و راه‌اندازی یکی از نخستین هیئت‌های تهران در سنگلج از ماجراهای خواندنی پایتخت در دوره قاجار است. هیئت جان‌نثاران حسینی تهران سال ۱۲۷۵ شمسی و در یکی از خانه‌های قدیمی خیابان خیام راه‌اندازی شد و به واسطه نزدیکی به بازار تهران خیلی زود به محل عزاداری بازاری‌ها و صنف بزازها تبدیل شد.

این هیئت در ابتدا محل ثابتی نداشت و به صورت خانگی برپا می‌شد، اما بنیان اصلی، بعد از چند سال، مکان ثابتی برای عزاداری تعیین کردند و سنگ بنای ساخت حسینیه هم از همان موقع گذاشته شد. نصرالله حدادی درباره تاریخچه ساخت حسینیه صنف بزازها می‌گوید: «مسجد میرزا موسی که روبه‌روی مسجد جامع تهران در بازار نوروز خان واقع شده، نخستین جایی بود که صنف بزازها به‌عنوان یک مکان ثابت برای برپایی هیئت در نظر گرفتند. انتقال هیئت بزازها آن قدر مهم بود که بعد از مدتی مسجد میرزا موسی به مسجد بزازها معروف شد. این هیئت تا سال ۱۳۶۰ در همین مسجد برپا می‌شد و بعد از حدود ۴۰ سال به مسجد حاج سیدعزیزالله در بازار چهار سوق کوچک نقل مکان کرد.»

قدیمی‌های سنگلج از محمد اسماعیل و محمدابراهیم به‌عنوان دو برادری که برای نخستین بار هیئت جان‌نثاران حسینی صنف بزازها را برپا کردند نام می‌برند. نقل است که عزاداری در ابتدا با حضور همین دو نفر برگزار می‌شد اما دکانداران بازار پارچه‌فروش‌ها آرام آرام به آنها ملحق شدند و این تشکل مذهبی و محلی به هیئت جان‌نثاران حسینی صنف بزازها تغییر نام داد. ملحق شدن بازاری‌ها به جمع عزاداران هیئت جان‌نثاران حسینی نقطه شروع تغییرات بود. در همان سال‌ها حاج مرزوق، مداح و روضه‌خوان مشهور عراقی با دعوت بنیان‌های همین هیئت برای نخستین بار از کربلا به تهران آمد و پایه‌گذار سبک چهارپایه‌خوانی در تهران شد. بعد از شیخ مرزوق، واعظان مشهوری

مثل شیخ احمد کافی در این هیئت منبر رفتند و مداحان خوش صدا و صاحب نفس هم آمدند. ساخت حسینیه اما چند دهه طول کشید. حدادی در این باره می‌گوید: «واسط دهه ۶۰ بود که بنیان اصلی هیئت که عمدتاً از قشر بازاری بودند تصمیم به ساخت حسینیه گرفتند. بعد هم ملک بزرگی در خیابان پامنار و ابتدای کوچه «میرا» خریدند و حسینیه جان‌نثاران حسینی صنف بزازها را ساختند که امروز یکی از مهم‌ترین حسینیه‌های تهران به‌شمار می‌رود.»